

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Баланың дұрыс сөйлеуін дамытудың маңыздылығы

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/172424/

Аты-жөні: Демесинова Гульжан Сакабановна

Лауазымы: Педагог-психолог

ШҚО облысы

Тарбағатай ауданы

Тұғыл ауылы

“Жасулан” бөбекжайы” КМҚК

Кіріспе:

Сөз – тілдің ең маңызды бірлігі болғандықтан, сөздік қорды меңгеру – балалардың сөйлеу дамуының негізі. Сөздік сөздің мазмұнын көрсетеді. Сөздер заттар мен құбылыстарды, олардың белгілерін, қасиеттерін және олармен бірге іс-әрекеттерді білдіреді. Балалар өздерінің өміріне және басқалармен қарым-қатынасына қажетті сөздерді үйренеді.

Баланың сөздік қорын дамытудағы ең бастысы – сөздердің мағыналарын меңгеру және оларды сөйлемнің мән-мәтініне, қарым-қатынас болып жатқан жағдайға сәйкес орынды қолдану.

Балабақшадағы сөздік жұмысы қоршаған өмірмен таныстыруға негізделген. Оның міндеттері мен мазмұны балалардың танымдық қабілетін ескере отырып айқындалады және бастауыш ұғымдар деңгейінде сөздердің мағыналарын меңгеруді көздейді. Сонымен қатар, балалардың сөздің сәйкестігін, оның басқа сөздермен ассоциативті байланыстарын (семантикалық өрісін) және сөйлеуде қолданылу ерекшеліктерін меңгеруі маңызды. Қазіргі әдістемеді сөйлемге сәйкес келетін сөздерді таңдай білу, көп мағыналы сөздерді контекстке сәйкес қолдана білу, сонымен қатар сөз тіркесінің лексикалық құралдарымен (антонимдер, синонимдер, метафоралар) жұмыс істеуге үлкен мән беріледі. Сөздік жұмысы диалогтік және монологтық сөйлеуді дамытумен тығыз байланысты.

Баланың сөздік қорын дамыту жұмыстарының мақсаты – баланың басқалармен ауызекі сөйлеу мәдениетін және қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамытуға арналған тапсырмалар:

1.сөздік қорын дамыту; балалар сөздердің мағынасын біліп, түсіну,

оларды өз сөйлеуінде белсенді қолдана білу;

2. **сөйлеудің грамматикалық жағын қалыптастыру;** олар үшін жаңа грамматикалық формалармен, ең қиын формаларды дұрыс қолдануды бекіту, дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыру;
3. **дыбыстық сөйлеу мәдениетін тәрбиелеу;** тілдің дыбыстық құрылымы, дыбыстың дұрыс айтылуы. Сөздегі екпін жүйесін, ана тілінің интонациялық құрылымын, сөздердің айтылуын меңгерту;
4. **ауызекі (диалогтік) сөйлеуді қалыптастыру:** балалардың өздеріне айтылған сөзді тыңдау және түсіну, әңгімені жалғастыру, сұрақтарға жауап беру және қою;
5. **әңгімелеуге үйрету (монологиялық сөйлеу);** ауызша әңгімелерді тыңдау, түсіну және қайталау; қарапайым әңгімелер құрастыру;
6. **көркем әдебиетпен таныстыру;** өнер туындыларын тыңдау және түсіну қабілеті;
7. **балаларды сауат ашуға дайындау.** Педагогтың айтқанын ести білу, ортақ сөйлемдермен, шағын сабақтас әңгімелер арқылы өз ойын анық, дәл, грамматикалық дұрыс жеткізе білу.

Сөздік қорды дамыту процесінде жеке тұлғаның психикалық қасиеттерінің қалыптасуы жүзеге асып, адамгершілік-эстетикалық тәрбиенің маңызды міндеттері шешіледі.

Балалар мен ересектер арасындағы қарым-қатынас формалары: қарым-қатынастың ситуациялық-тұлғалық (тікелей эмоционалдық) түрі бала өмірінің бірінші жартысында пайда болады және ерте балалық шақтың соңына дейін өзекті болып қалады.

Ол нәресте өмірінің бірінші жартысында оның жетекші қызметі болып табылады.; ситуациялық-іскерлік (пәндік-тиімді)

Екінші жартыжылдықта қарым-қатынастың ситуациялық-іскерлік формасының қалыптасуы жүреді. Бұл баланың жетекші әрекетінің өзгеруіне байланысты — ол объективті-манипуляциялық болады. Бірақ қарым-қатынастың ситуациялық-іскерлік

формасымен бірге ересек адаммен ынтымақтастық қажеттілігі ретінде ситуациялық-тұлғалық түрі де өзектілігін сақтайды.

Құрдастарымен қарым-қатынас процесінде балалардың сөйлеуін дамыту ерекшеліктері:

1. жарқын эмоциялық байлық
2. стандартты емес балалардың мәлімдемелері,
3. проактивті мәлімдемелердің өзара пікірлерден басым болуы.
4. балалардың бір-бірімен қарым-қатынасы әлдеқайда бай

Сонымен, қарым-қатынас сөйлеуді дамытудың жетекші құралы болып табылады. Оның мазмұны мен формалары балалар сөйлеуінің мазмұны мен деңгейін анықтайды. Балалардың сөйлеуін дамыту үшін баланың ересектермен де, құрдастарымен де қарым-қатынас жасауы қажет, өйткені қарым-қатынас саласының әрқайсысы мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуінің белгілі бір аспектілерінің дамуына әсер етеді.

Балалардың ана тілін меңгеруіндегі оқытудың рөлі.

Ана тілін оқыту – баланың сөйлеуі мен ойлауының барлық жақтарын дамытудың жүйелі процесі, оның сөйлеу дағдылары мен қарым-қатынас дағдыларын мақсатты түрде қалыптастыру процесі.

Дамушы сөйлеу ортасы табиғи және жасанды (арнайы жасалған) болуы мүмкін.

Балабақшадағы балалардың мәнді өмір сүруі қолайлы сөйлеу ортасын құруға ықпал етеді. Қызықты, бай өмір балалардың сөйлеуін байытады және белсендіреді, оларда терең әсер еткен нәрселермен бөлісуге ұмтылады.

Сөйлеу ортасын құруда ойын мен еңбектің маңызы зор.

Сөйлеуді дамыту үшін ойын әрекетінің барлық түрлері қолданылады:

Сөйлеудің дамуына күнделікті іс-әрекеттегі қарым-қатынастар ықпал етеді.

Сөйлеуді дамытуда көрнекі құралдарды пайдалану үлкен рөл атқарады.

Педагогтың сөзіне қойылатын талаптар.

Сөйлеуді дамытудың маңызды құралы мәдени тілдік орта болып табылады. Балалардың сөйлеу мәдениеті тәрбиешінің және айналадағы адамдардың сөйлеу мәдениетімен тығыз байланысты. Сондықтан үлкендердің (балабақшада және отбасында) сөйлеуінің мәнді, сауатты, жан-жақты, мәнерлі, нақты болуы өте маңызды.

Мұғалім өз сөзіне өз-өзіне сын көзбен қарап, егерде олқылық болса, оны жоюға ұмтылуы керек.

Қортынды

Баланың сөйлеуін дамыту ойлау қабілетінің дамуымен тығыз байланысты болуы керек. Балабақшадағы сөйлеуді дамыту мәселелерін шешудің маңызды алғышарты — жағдайды дұрыс ұйымдастыру. «Ең алдымен, ең бастысы, сөзді қолдап, балалардың санасында бай және тұрақты ішкі мазмұнды қалыптастыруға, нақты ойлауға, жан-жақтылыққа ықпал етуді барлық құралдармен қамтамасыз ету керек. маңызды ойлардың, идеялардың пайда болуы және күшеюі және оларды біріктірудегі шығармашылық қабілет. Бұл болмаған жағдайда тіл өзінің құндылығын, мәнін жоғалтады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. М.Қ.Бапаева. Даму психологиясы. – Алматы, 2014.
2. Ж.Қ.Дүйсенова, Қ.Н.Нығметова. Балалар психологиясы. – Алматы, 2012.
- 3.«Балаларға тіл дыбыстарын үйрету» Г. Дүкенбаева, К. Төрежанова. Алматы-«Мектеп» 1989 ж.
4. «Ойлан тап» әдістемелік құрал. Ш. Майғазанова, Г. Дүкенбаев
- 5.Интернет желісі.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.